

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-478-8-13>

## INTEGRATION OF PROFESSIONAL AND PSYCHOLOGICAL CRITERIA IN THE SELECTION OF CANDIDATES FOR JUDICIAL POSITIONS

### ІНТЕГРАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ КРИТЕРІЇВ ПРИ ВІДБОРІ КАНДИДАТІВ НА ПОСАДУ СУДДІ

**Kazachuk O. S.    Казачук О. С.**

*Ph.D. Student in Psychology,  
Department of Psychology  
Interregional Academy  
of Personnel Management  
Kyiv, Ukraine*

*аспірантка спеціальності 053  
«Психологія»  
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія  
управління персоналом»  
м. Київ, Україна*

Відбір кандидатів на посаду судді є однією з найважливіших задач у забезпеченні ефективної та справедливої роботи судової системи. Судді відіграють основоположну роль у підтримці верховенства права, забезпеченні правосуддя та захисті прав громадян. Процес відбору суддів повинен бути ретельно продуманим та базуватися на комплексному підході, який включає як професійні, так і психологічні критерії. Інтеграція цих двох аспектів дозволяє забезпечити високу якість суддівського корпусу, який не лише володіє необхідними юридичними знаннями, але і має психологічні дані, що сприяють ефективному виконанню обов'язків.

Професійні критерії є основою для оцінки кандидатів на посаду судді. Вони включають у себе освіту, професійний досвід, знання законодавства, аналітичні здібності та здатність до прийняття обґрунтованих рішень. Кандидати повинні мати високу юридичну кваліфікацію, підтверджену наявністю вищої освіти та додатковими сертифікатами про підвищення професійної підготовки. Досвід роботи в юридичній сфері, зокрема в адвокатурі, прокуратурі або судових органах, є важливим показником практичних знань та навичок, необхідних для ефективного виконання суддівських обов'язків. При всьому цьому має бути контроль, про який говорить Демченко С. Ф., голова Вищого господарського суду України (2006–2010 рр.) у відставці, доктор юридичних наук, заслужений юрист України: *«ефективність судового контролю залежить і від метасистемних (таких, що знаходяться поза системою господарського судочинства) факторів. Усунення їх залежатиме вже від системи вищого порядку. Зокрема, це забезпечення реалізації у правозастосуванні принципу верховенства права, наявність (відсутність) колізії права тощо»* [1, с. 23].

Аналітичні здібності та критичне мислення дозволяють суддям ретельно аналізувати складні правові питання, виявляти суттєві аспекти справи та приймати рішення, що відповідають закону та справедливості [2, с. 4]. Знання законодавства має бути не лише теоретичним, а і практичним, що підтверджується участю в судових процесах та здатністю застосовувати правові норми в конкретних ситуаціях.

Хоча професійні знання є необхідною умовою для роботи суддею, психологічні характеристики не менш важливі для забезпечення ефективного та провадження неупередженого правосуддя. Психологічні критерії включають у себе емоційну стабільність, стресостійкість, здатність до об'єктивного аналізу, етичну свідомість та високий рівень відповідальності [3, с. 218]. На думку доктора юридичних наук, професора, Сіренка В.Ф., *«для забезпечення справедливого і ефективного судочинства важливо, щоб кандидати в судді не тільки володіли професійними знаннями та навичками, але й мали відповідні моральні якості та мотивацію»* [5, с. 16]. Ми переконані, що мотивація до служіння суспільству та бажання постійно вдосконалювати свої професійні навички сприяють ефективному виконанню суддівських обов'язків та забезпечують високу якість прийнятих рішень.

Виходячи із того розуміння, що є у літературі та законодавстві, автори підходять до питань професійної та психологічної готовності, як ми вважаємо, з недостатньо повним розумінням інтегрованості цих явищ (професійна готовність і психологічна відповідальність). Далі виникає питання, чи ці явища окремі системи (механічно поєднані), чи вони є елементами, які у взаємодії створюють єдину систему.

З позиції авторки, політична влада – це влада над певними людьми, а влада – це воля, яка з'являється як непереборне бажання і шлях до влади у конкретної особи. Воля є основним і вихідним началом досягнення влади. Проявляючи вольову агресію та застосовуючи різні методи реалізації вольового інтересу до влади, суб'єкт досягає своєї мети. Але не завжди. Тому що влада захоплюється у процесі жорсткої конкурентної боротьби. Далі будується державний апарат, який не має відношення до влади, а створюється для реалізації вольових владних установок. Чи можемо ми розглядати психологію, яка діє самостійно у судочинстві, а ми їх об'єднали лиш умовно? Ми твердо переконані, що не ні, адже вони не можуть діяти автономно у системі правосуддя, а як два визначальні елементи цієї системи. Тому що психологічна готовність кандидата у судді як найвищого гатунку ще нічого не значить, якщо він має недостатню професійну юридичну готовність і навпаки: коли кандидат зовсім не готовий психологічно.

Процес відбору повинен включати комплексну оцінку кандидатів, яка поєднує як теоретичні тести та аналіз резюме для оцінки

професійних компетенцій, так і психологічні тести та інтерв'ю для визначення психологічних характеристик. Важливо також проводити регулярні тренінги та навчання для суддів, які спрямовані на розвиток як професійних, так і психологічних навичок. Роль Національної школи суддів України [6] є ключовою в цьому процесі. Вона надає платформу для підготовки та навчання майбутніх суддів, організовує курси та тренінги, спрямовані на покращення як професійних, так і особистісних характеристик кандидатів. Відповідно, комплексна оцінка є ефективним інструментом для формування суддів, які здатні неупереджено виконувати свої обов'язки, зберігати баланс між знаннями та моральними якостями, та, найголовніше, забезпечувати верховенство права в Україні [7, с. 225].

Попри очевидні переваги, інтеграція професійних та психологічних критеріїв у процесі відбору суддів стикається із низкою викликів. Одним із основних є забезпечення об'єктивності та надійності психологічних тестів. Психологічні оцінки повинні бути стандартизованими, валідованими та адаптованими до особливостей суддівської діяльності, щоб уникнути суб'єктивізму та забезпечити справедливість процесу відбору. Іншим викликом є баланс між професійними та психологічними вимогами. Надмірний акцент на одному з аспектів може призвести до недооцінки іншого, що негативно вплине на якість суддівського складу [8, с. 47].

Влучно зазначає доктор психологічних наук, професор Равська Я. М., що для *«кожної професії притаманні як спільні, так і специфічні ознаки»* [4, с. 49]. Тому при відборі кандидатів на посаду судді необхідно враховувати як загальні професійні якості, притаманні всім юристам, такі як високий рівень етики, аналітичне мислення та комунікативні навички, так і специфічні характеристики, необхідні саме для суддівської діяльності. До цих специфічних ознак відносяться неупередженість, здатність приймати рішення у складних та стресових ситуаціях, висока емоційна інтелігентність, а також здатність ефективно взаємодіяти з усіма учасниками судового процесу.

Отже, успішний відбір суддів потребує синергії між професійними знаннями та психологічною готовністю кандидатів. Подолання викликів, пов'язаних з інтеграцією цих критеріїв, вимагає ретельного планування, стандартизації процесів оцінки та постійного професійного розвитку суддів. Результати, що досягаються завдяки цьому підходу, суттєво підвищують довіру суспільства до суду та сприяють зміцненню верховенства права.

**Література:**

1. Демченко С. Ф. Складники ефективності господарського судочинства. *Вісник Академії управління МВС*. 2010. № 2 (14). С. 21-27.
2. Організація психологічного обстеження кандидатів на посаду судді: методичні рекомендації. укл. О. К. Черновський, В. Я. Марчак, А. В. Федіна. Чернівці. Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2012. 32 с.
3. Особистість у сучасному соціопсихологічному вимірі : монографія за заг. ред. Г. А. Приба, Є. М. Калюжної ; колектив авторів. Херсон : Олді+, 2022. 554 с.
4. Раєвська Я. М. Професійна готовність фахівців соціальної сфери до між професійної взаємодії. *Молодий вчений* 1. 77. 2020. С. 48-52.
5. Сіренко В. Ф. Судова влада: потрібна принципово нова концепція реформування. *Голос України*. 2010. С. 16-17.
6. Стратегія розвитку суддівської освіти в Україні на 2021-2025 роки (протокол від 18.12.2020 р. № 6). Національна школа суддів України. URL : <https://sud.ua/ru/news/sud-info/188578-zatverdili-strategiyu-rozvitku-suddivskoyi-osviti-v-ukrayini-na-2021-2025-roki> (дата звернення: 20.09.2024).
7. Судова влада в Україні: історичні витоки, закономірності, особливості розвитку Київ, Науково-виробниче підприємство «Видавництво «Наукова думка»» НАН України», 2014. 502 с. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-00-1458-9/978-966-00-1458-9.pdf> (дата звернення: 20.09.2024).
8. Судова психологія : навч. посібник. М. В. Костицький, В. Я. Марчак, О.К. Черновський, А. В. Федіна. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2013. 496 с.